

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“ ____ ” _____ 20__ р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр**

зі спеціальності 6.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування»
на тему: «ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: МЕХАНІЗМ
СТЯГНЕННЯ ТА ДЖЕРЕЛО ДОХОДУ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ»

Виконавець:

студентка факультету фінансів та
банківської справи

Антоненко Ксенія Едуардівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доц.

Коцюрубенко Ганна Миколаївна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2020

АНОТАЦІЯ

Антоненко К.Є. «Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 6.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування» Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти податку на доходи фізичних осіб, а також практичні питання реформування діючого механізму стягнення ПДФО в системі оподаткування фізичних осіб.

Досліджено історію виникнення та розвитку податку на доходи фізичних осіб; економічну сутність та значення податку на доходи фізичних осіб; законодавчі основи дії механізму стягнення ПДФО в Україні; надходження та фіскальну ефективність податків на доходи фізичних осіб України; розглянуто регулюючу роль податків на доходи фізичних осіб в Україні, а також досвід розвинених країн щодо використання податку на доходи фізичних осіб у формуванні доходів бюджету.

Визначені проблемні питання стягнення податку з доходів фізичних осіб та запропоновано напрями реформування діючої практики стягнення ПДФО в системі оподаткування фізичних осіб та наповнення бюджету України.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, Державний бюджет України, прожитковий мінімум, соціальна пільга.

ANNOTATION

Antonenko K.E. "Personal income tax: the mechanism of collection and source of income of the budget of Ukraine "

Qualifying work for obtaining an educational bachelor's degree in the specialty 6.07072 "Finance, banking and insurance" for the educational program "Finance, Financial Management and Insurance" Odessa National Economic University. - Odessa, 2020.

The paper considers the theoretical aspects of personal income tax, as well as practical issues of reforming the current mechanism of personal income tax collection in the system of personal taxation.

The history of the origin and development of personal income tax is studied; economic essence and significance of personal income tax; legislative bases of action of the mechanism of collecting the personal income tax in Ukraine; receipts and fiscal efficiency of personal income taxes of Ukraine; the regulatory role of personal income taxes in Ukraine is considered, as well as the experience of developed countries in the use of personal income tax in the formation of budget revenues.

The problematic issues of personal income tax collection have been identified and the directions of reforming the current practice of personal income tax collection in the system of taxation of natural persons and filling the budget of Ukraine have been proposed.

Key words: personal income tax, State budget of Ukraine, subsistence level, social benefit.

Зміст

АНОТАЦІЯ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.	6
1.1 Історія виникнення та розвитку податку на доходи фізичних осіб.....	6
1.2 Сутність та значення податку на доходи фізичних осіб.....	18
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ.....	27
2.1 Механізм стягнення ПДФО	27
2.2 Аналіз надходжень та фіскальна ефективність податку на доходи фізичних осіб до бюджетів України	32
2.3 Регулююча роль податку на доходи фізичних осіб.....	39
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	47
3.1 Досвід розвинених країн щодо ПДФО	47
3.2 Напрями реформування діючої практики стягнення ПДФО в системі оподаткування фізичних осіб та наповнення бюджету України.....	56
ВИСНОВКИ.....	62
Список використаної літератури.....	65
Додатки	

ВСТУП

Сьогодні в Україні характеризується складною політико-економічною ситуацією. На тлі несприятливих соціально-економічних умов зростає дефіцит фінансових ресурсів держави, що зумовлює пошук нових шляхів наповнення бюджету, у тому числі за рахунок податків тимчасового (надзвичайного) характеру.

Податки є важливим джерелом наповнення бюджету та інструментом державного регулювання соціально-економічних процесів. У чинній податковій системі України одне з центральних місць з-поміж усіх податків посідає податок із доходів фізичних осіб, який є вагомим важелем регулювання розподілу між державою та населенням фінансових ресурсів. Цей податок є одним із найстабільніших та найдієвіших джерел формування дохідної частини бюджету разом з тим, він безпосередньо впливає на рівень доходів населення та їх розподіл, виконуючи в такий спосіб роль соціального регулятора.

В Україні система оподаткування доходів зазнала численних трансформацій та перетворень, використовуючи як прогресивну, так і пропорційну шкалу оподаткування особистих доходів. При цьому в різні періоди податок на доходи фізичних осіб (прибутковий податок із громадян) з погляду фіскальної достатності й соціальної справедливості сприймався неоднозначно.

Останніми роками значно підвищилася роль оподаткування доходів фізичних осіб, яке стає важливою і невід'ємною складовою сучасного податкового механізму. Несплата податків обмежує фінансові можливості держави щодо виконання необхідних економічних і соціальних програм, перешкоджає економічному зростанню. Розвиток оподаткування особистих доходів показав його надзвичайно велике фіскальне і регулююче значення, яке дедалі зростало із розвитком фінансових систем держав.

На жаль, у сучасних умовах розвитку України не завжди послуги, які повинна надавати держава, відповідають за розміром та якістю тим податковим платежам, які сплачують громадяни країни.

Крім того, сама організація стягнення та її принципи не відповідають вимогам сьогодення, в законодавчих документах є багато недоліків та суперечностей.

Теоретичні основи та принципи оподаткування представлені у працях науковців минулого часу: А. Сміта, Д. Рікардо, П. Самуельсона, В. Нордхауза, Д. Необхідність розв'язання соціально-економічних проблем у комплексі з податковою політикою оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та її подальшим реформуванням розглядалась в працях вітчизняних вчених: В. Андрущенко, В. Базилевича, О. Василика, В. Вишневського, А. Даниленка, О. Данілова, Ю. Іванова, А. Крисоватого, І. Лютого, В. Мельника, Ц. Огонь, В. Опаріна, Г. П'ятаченка, В. Тропіної, В. Федосова, І. Чугунова, І. Юрія та ін.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних основ справляння податку на доходи фізичних осіб та розробка рекомендації щодо практичних питань дії механізму стягнення податку на доходи фізичних осіб та формування фінансової бази наповнення бюджетів.

Для досягнення мети ставляться наступні завдання:

- дослідити історію виникнення та розвитку податку на доходи фізичних осіб;
- розкрити економічну сутність та значення податку на доходи фізичних осіб;
- розглянути законодавчі основи дії механізму стягнення ПДФО в Україні;
- проаналізувати надходження та фіскальну ефективність податків на доходи фізичних осіб України;
- дослідити регулюючу роль податків на доходи фізичних осіб в Україні;
- розглянути досвід розвинених країн щодо використання податку на доходи фізичних осіб у формуванні доходів бюджету;
- визначити перспективи реформування дії механізму стягнення ПДФО в Україні

Об'єктом дослідження є податок на доходи фізичних осіб.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти функціонування податку на доходи фізичних осіб як складової бюджетно-податкових відносин в Україні.

Методи дослідження. Структурний та системний методи використано при розкритті сутності, економічної природи та функцій системи оподаткування доходів фізичних осіб. Історичний та логічний підходи використано при визначенні етапів розвитку вітчизняної системи сплати податку на доходи фізичних осіб, необхідності інституційних змін системи податкового обліку надходжень по податкам на доходи фізичних осіб.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань оподаткування, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби, Державного комітету статистики України, Бюджетний моніторинг, а також відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Структура кваліфікаційної роботи складається з 3 основних розділів. У першому розділі висвітлено основні теоретичні засади стягнення податку на доходи фізичних осіб, їх види та принципи. У другому розділі проаналізовано фіскальну та регулюючу роль податку на доходи фізичних осіб України. У третьому розділі розкрито досвід розвинених країн щодо податку на доходи фізичних осіб, методи підвищення ефективності дії механізму оподаткування доходів фізичних осіб та його реформування.

ВИСНОВКИ

1. На сучасному етапі податок з доходів фізичних осіб представляє собою обов'язковий нецільовий платіж фізичної особи до місцевого бюджету для фінансування його видатків. Доход – це гроші або матеріальні цінності, отримані від виробничої, комерційної, посередницької чи іншої діяльності. Основними формами доходу є: заробітна плата; доходи від власності; підприємницький дохід; соціальні доходи.

Оподатковуваним доходом повинен бути сукупний доход, скоригований на суму податкових вилючень та зменшений на суму економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму та інших пільг.

2. Оподаткування фізичних осіб одночасно реалізує фіскальну, регуляторну та соціальну функції. Остання виявляється, поміж іншим, рядом знижок і відрахувань із валового доходу перед нарахуванням податку.

Розвиток оподаткування доходів фізичних осіб нерозривно пов'язаний з розвитком податкової системи, її принципів та правового врегулювання, оскільки податки, що стягувалися з доходів фізичних осіб, були частиною податкової системи. Врахування доходів фізичних осіб при оподаткуванні таких доходів з'явилося порівняно недавно. У стародавніх народів доходи, отримані фізичними особами, при оподаткуванні не враховувалися, оподаткування було особистим – податки стягувалися з особи, незалежно від того, чи могла вона сплатити їх, чи ні.

3. В ринкових умовах механізм оподаткування доходів фізичних осіб представляє собою сукупність податкових важелів прямого та опосередкованого впливу на процес вилучення частини доходів до бюджету та елементів податкового регулювання особистих доходів. Його складовими є механізми оподаткування кожного виду доходів, справляння податків з яких передбачено законодавством.

4. На обсяг податкових надходжень від оподаткування особистих доходів впливають: по-перше, фактори, що закладені в самому механізмі оподаткування доходів фізичних осіб, зокрема, склад об'єкту оподаткування, податкові ставки та

інші. По-друге, значний вплив спричиняють об'єктивні фактори ринкового економічного середовища, головними з яких є, величина доходів населення, чисельність працюючих, на яку, в свою чергу, впливає низка чинників, таких як, рівень безробіття, трудової міграції тощо.

Фіскальна ефективність – це спроможність податку забезпечувати наповнення бюджетів різних рівнів, а конкретні характеристики її вимірювання – це абсолютні обсяги та питома вага надходжень податку в доходах бюджетів і ВВП, рівень ефективної ставки податку, його продуктивності тощо.

5. За останні п'ять років частка ПДФО у структурі доходів Зведеного бюджету України коливається в межах 15–16%, що свідчить про досить потужний фіскальний потенціал даного податку. Його надходження до Державного бюджету за результатами 2019 р. становили 91,1 млрд. грн., що на 16,1 млрд. грн більше, ніж у попередньому році. Слід зауважити про достатньо великий відсоток надходжень воєнного збору. Попри кризові явища в економіці, п'ятий рік поспіль продовжується зростання обсягів надходжень єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва. Цей податок був другою за обсягом складовою місцевих податків і зборів, який надійшов у сумі 17,2 млрд грн, що на 56,0% більше за обсяги надходжень 2018 р.

6. Динамічне зростання надходжень ПДФО, військового збору і високий рівень виконання планових показників забезпечується, головним чином, податком із заробітної плати. Це зумовлено значним переважанням її частки у структурі об'єкту оподаткування, а також більш суворим контролем і відповідно найвищим рівнем сплати, оскільки відбувається утримання податку у джерела отримання доходу. Роль податку з інших доходів в наповненні місцевого бюджету залишається другорядною.

7. На основі провідного зарубіжного досвіду можемо виділити основні напрямки вдосконалення функціонування та адміністрування податку на доходи фізичних осіб в Україні: запровадження прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб (з метою забезпечення принципу справедливості оподаткування);

підвищення рівня мінімальної заробітної плати (з метою сприяння ефективної зайнятості, зростання престижності праці та зменшення «тіньових доходів»); встановлення фіксованої суми, що вираховується з бази оподаткування чи виведення з-під оподаткування суми доходу, що не перевищує встановленого мінімального рівня; введення місцевих ставок податку.

З метою підвищення ефективності податкового планування, доцільно доповнити аналітичний інструментарій показниками фіскального потенціалу, що дозволить проводити більш повний і якісний контроль, а також вчасно вносити корективи в чинний порядок оподаткування.

8. Чинний порядок надання податкової соціальної пільги суперечить податковому законодавству, а також призводить до вагомих бюджетних втрат. Тому регулюючі можливості особистого податкового оподаткування використовуються частково. Вдосконалення особистого податкового оподаткування повинно відбуватися на основі впровадження комбінованих технологій справляння податку з доходів фізичних осіб. Це передбачає, що кожен вид доходів повинен мати свій механізм оподаткування, який має максимально враховувати специфіку їх отримання, вагомість для платника та трудомісткість адміністрування.

Список використаної літератури

1. Seligman Edwin R. A. The income tax. A study of the history, theory and practice of income taxation at home and abroad / Edwin R.A Seligman. – New York : The Macmillan Company, 1914. – 754 p
2. Taxation in the United Kingdom [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Taxation_in_the_United_Kingdom#History
3. Янжул И. И. Основные начала финансовой науки : Учение о государственных доходах / И. И. Янжул. – М. : Статут, 2002. – 555 с
4. Демченко Т. М. Податок з доходів фізичних осіб у системі державних доходів / Т. М. Демченко // Регіональна економіка. – 2013. – № 2. – С. 14-18.
5. Бондаренко Г. І. Оподаткування фізичних осіб / Бондаренко Г. І., Данілов О. Д., Лекарь С. І. та ін. – Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2001. – 247 с
6. Про податок з доходів фізичних осіб: Закон України № 883-4 від 22.05.2013 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/889-15>.
7. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI :[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деякі законодавчі акти України: Закон України від 31 липня 2014 р. №1621-VII//Офіційний вісник України. – 2014. - №63. – Ст. 1732.
9. Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України: Указ Президента України від 14 квітня 2014 р. №405/2014//Офіційний вісник Президента України. – 2014. - №14. – Ст.745.
10. Задорожня Л. А. Оцінка зміни утримань із трудового доходу працівників в Україні / Л. А. Задорожня, К. І. Швабій // Економічні перспективи підприємництва в Україні : збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції, 27–28 жовтня 2016 р., Ірпінь. – Ірпінь : УДФСУ, 2016

11. Холод Н.М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках : монографія / Н.М. Холод. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 442 с.
12. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч.-метод. посібник / за заг. ред. проф. Качана Є.П. – Тернопіль: ТДЕУ, 2006. – 373 с.
13. Курс социально-экономической статистики: учебник для вузов / под ред. М.Г. Назарова. – М.: Финстатинформ, ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 771 с.
14. Лозовский Л.Ш. Универсальный бизнес-словарь / Л.Ш. Лозовский, Б.А. Райзберг, А.А. Ратновский. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 640 с.
15. Старостенко І. Всюдисущий ПДФО / І. Старостенко // Школа бухгалтера. – 2006. - №12. – С. 24-29.
16. Саловська Л. В. Регулювання рівня доходів сільського населення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01/Л. В. Саловська. – К.,2003. – 21 с., с. 11.
17. Греченко А. В. Виникнення і розвиток податку з доходів фізичних осіб до Першої світової війни / В. А. Греченко, В. В. Греченко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2010. - № 2. - С. 23-30. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2010_2_5.
18. Швабій К. І. Фіскальна ефективність податку на доходи фізичних осіб / К. І. Швабій // Фін анси України. — 2012. — № 3. — С. 31—37.
19. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році: Закон України від 24 грудня 2015 року № 909-VIII. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
20. Рудая М. І. Посилення фіскальної ефективності податку з доходів фізичних осіб / М. І. Рудая // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2008. – №.1 – С. 118-124.
21. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету. – 2015-2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.ibser.org.ua/monitoring/byudzhetnyy-monitoryng-analiz-vykonannyabyudzhetu-za-sichen-berezen-2019-roku>.

22. Германова О. Реформы налоговых систем стран мира как путь к стабилизации финансовых рынков. //Германова О. //Вестник налоговой службы Украины.-2019.- N 30. - С.20-22.

23. UKRAINE: SELECTED ISSUES (2017). Country Report No. 17/84. International Monetary Fund, Washington, D. C.— April 2019: <http://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2017/04/04/UkraineSelected-Issues-44799>.

24. Основні висновки МВФ щодо зниження ставки ЄСВ та стану пенсійного забезпечення в Україні (станом на квітень 2019 року): feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/05/ЗвітМВФ_МД-1.Pdf

25. Tymchenko O. Personal Income Tax Burden in Ukraine and the European Countries // Financial Decentralization and Sustainable Development: Collection of Scientific Papers. Workshop, Kyiv, March 23–24, 2017 — K.: Argar Media, 2017.— 65 p.

26. Бюджетний моніторинг : аналіз виконання бюджету 2014-2019. С 100-153.

27. Гудковський С. Б. Податок на доходи фізичних осіб в Україні: суперечки та перспективи / С. Б. Гудковський, Д. Я. Остапенко // Вісник НТУ «ХПІ». – 2018. – № 56. – С. 38–43.

28. Спрощена система оподаткування/Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2015/10/30/>.

29. Андрущенко В.Л. Податкові системи зарубіжних країн: [навч. посібник] / За заг. ред. М.Я. Азарова. — К. Комп'ютерпрес, 20010. — 240 с.

30. Чуприна А. Оподаткування доходів фізичних осіб: міжнародний досвід / А. Чуприна // Вісник. — №10. — 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua>

31. Демченко Т.М. Податок з доходів фізичних осіб у системі державних доходів
// Регіональна економіка . – 20018 р. – № 2.